

Najnovija dešavanja u sudskoj praksi Evropskog suda za ljudska prava u oblasti slobode izražavanja

Freedom of expression and freedom of the media

<http://horizontal-facility-eu.coe.int>
<https://www.coe.int/en/web/freedom-expression>

Finansirano
od strane Evropske
unije i Saveta Evrope

EUROPEAN UNION

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

Implementirano
od strane Saveta Evrope

Bilten br. 3
Najnovija dešavanja u praksi
Evropskog suda za ljudska prava u
oblasti slobode izražavanja

Autor: Velimir Delovski
Urednica verzije na srpskom jeziku:
Marija Vlajković

Bilten je pripremljen u okviru zajedničkog programa Evropske unije i Saveta Evrope „Horizontal Facility za Zapadni Balkan i Tursku 2019–2022” i projekta „Sloboda izražavanja i sloboda medija u Jugoistočnoj Evropi (JUFREX)”. Izraženi stavovi su odgovornost autora i ni u kom slučaju ne odražavaju zvanično mišljenje bilo koje strane.

© Savet Evrope, oktobar 2021.

Sva prava zadržana. Licencirano Evropskoj uniji pod uslovima. Nijedan deo ove publikacije ne sme se prevoditi, reprodukovati ili prenositi, u bilo kom obliku ili bilo kojim sredstvima, elektronskim (CD-ROM, internet itd.) ili mehaničkim putem, uključujući fotokopiranje, snimanje ili bilo koji sistem čuvanja ili pristupanja podacima, bez prethodnog pismenog odobrenja Direkcije za komunikacije (F-67075 Strasbourg Cedex ili publishing@coe.int).

Ovaj dokument je izrađen uz finansijsku podršku Evropske unije i Saveta Evrope. Mišljenja izražena u ovom dokumentu predstavljaju odgovornost autora i ni u kom slučaju ne predstavljaju nužno zvanični stav Evropske unije ili Saveta Evrope.

Sadržaj

UVOD	5
PREGLED NAJVAŽNIJIH ODLUKA O SLOBODI IZRAŽAVANJA	6
<i>Handzhiyski protiv Bugarske</i> , presuda od 6. aprila 2021. godine, predstavka br. 10783/14	6
<i>Gachechiladze protiv Gruzije</i> , presuda od 22. jula 2021, predstavka br. 2591/19	7
<i>Sedletska protiv Ukrajine</i> , presuda od 1. aprila 2021, predstavka br. 42634/18	9
<i>Yuriy Chumak protiv Ukrajine</i> , presuda od 18. marta 2021, predstavka br. 23897/10	10
<i>Kilin protiv Rusije</i> , presuda od 11. maja 2021, predstavka br. 10271/12	12
<i>Amaghlobeli i drugi protiv Gruzije</i> , presuda od 20. maja 2021, predstavka br. 41192/11	13
DETALJNA ANALIZA ODABRANE SUDSKE PRAKSE	15
<i>Big Brother Watch i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva [VV]</i> , presuda od 25. maja 2021, predstavke br. 58170/13, 62322/14 i 24960/15	15
<i>Budinova i Chaprazov protiv Bugarske</i> , presuda od 16. februara 2021, predstavka br. 12567/13 i <i>Behar i Gutman protiv Bugarske</i> , presuda od 16. februara 2021, predstavka br. 29335/13	18
<i>OOO Informatsionnoye Agentstvo Tambov-Inform protiv Rusije</i> , presuda od 18. maja 2021, predstavka br. 43351/12	21

Uvod

Ovaj Bilten je pripremljen u okviru zajedničke inicijative Evropske unije i Saveta Evrope „*Horizontal Facility* za Zapadni Balkan i Tursku 2019–2022” i projekta „**Sloboda izražavanja i sloboda medija u Jugoistočnoj Evropi (JUFREX)**”.

Da bismo nastavili saradnju sa stručnjacima u oblasti prava i kako bismo doprineli daljem unapređenju znanja u oblasti slobode izražavanja i slobode medija, pripremili smo ovaj Bilten kao dodatno sredstvo za razmenu informacija o novim tendencijama i dešavanjima u praksi Evropskog suda za ljudska prava (ESLJP, Sud).

Dok se Bilten br. 1 odnosio na period između aprila 2019. i jula 2020. godine, a Bilten br. 2 na period između avgusta 2020. i januara 2021. godine, Bilten br. 3 – koji se nalazi pred Vama, predstavlja neke od značajnih presuda donetih u periodu februar–jul 2021. godine.

U posmatranom periodu (februar–jul 2021. godine) Evropski sud za ljudska prava izrekao je značajan broj presuda relevantnih za pitanja slobode izražavanja i zaštite i bezbednosti novinara. Ove presude ticale su se različitih oblasti člana 10 Evropske konvencije o ljudskim pravima (EKLJP, Konvencija). U nekoliko njih, bilo je pozivanja i na druge članove Konvencije. One su ili ponovo potvrdile načela koja su deo uhodane sudske prakse ili su potkrepile i dodatno pojasnile već postavljene standarde u ovoj oblasti.

U odabranim presudama predstavljanim u ovom Biltenu, Sud se bavi širim aspektima slobode izražavanja, sa fokusom na proširivanje područja primene člana 10 na nenasilno protestovanje kroz umetnički performans, kao manifestovanje političkog govora; oglašavanje koje doprinosi javnoj raspravi o pitanjima od opšteg interesa i koje bi moglo da se smatra suprotnim javnom moralu i verskim vrednostima; i ograničenja slobode izražavanja onlajn, kada se ona pretvara u uvredljivi govor mržnje i podsticanje na nasilje.

Kada je u pitanju sloboda medija, predstavljeni slučajevi razmatraju odgovornosti novinara u obavljanju njihove profesije kada sprovode aktivnosti na prikupljanju vesti; pristup informacijama o stvarima od javnog interesa i zvaničnim dokumentima; naročito zaštitu novinarskih izvora u vezi sa korišćenjem tehnologija za nadzor lica i u situacijama masovnog nadzora; kao i uključenost pružalaca medijskih usluga u vođenju izborne onlajn kampanje.

Sve u svemu, odabrani slučajevi nedvosmisleno ukazuju na obavezu država potpisnica Konvencije da podrže standarde Konvencije u skladu sa načelom subsidijarnosti, dok se u pojedinim slučajevima organi vlasti pozivaju da doprinesu nacionalnoj primeni Konvencije preduzimanjem opštih mera za jačanje postojećeg zakonodavnog okvira i za unapređenje njihovih administrativnih i sudskih praksi, kako bi se sprečila pojava sličnih kršenja slobode izražavanja u budućnosti.

U prvom delu ovog Biltena nalazi se kratak opis šest odabranih slučajeva, dok se u njegovom drugom delu nalazi temeljna analiza četiri druga, ključna slučaja.

Pregled najvažnijih odluka o slobodi izražavanja

Handzhiyski protiv Bugarske, presuda od 6. aprila 2021. godine, predstavka br. 10783/14

Činjenično stanje

Podnosilac predstavke, lokalni opozicioni političar, osuđen je za lakši slučaj huliganstva i novčano kažnjen za postavljanje ukrasa Deda Mraza na kome je pisalo „ostavka“, na statuu g. Dimitra Blagoeva. G. Blagoev bio je osnivač Socijaldemokratske partije koja je postojala tokom komunističkog režima, čiji je naslednik Bugarska socijalistička partija, koja, u tom trenutku, pruža glavnu parlamentarnu podršku aktuelnoj Vladi. Taj čin se dogodio na Božić 2013. godine, u kontekstu anti-vladinih protesta širom zemlje. Statuu g. Blagoeva su pre čina podnosioca predstavke neidentifikovane osobe obojile crvenom i belom bojom, kako bi ličio na Deda Mraza, a bojom u spreju su ispisale reči „Deda Mraz“.

Podnosilac predstavke žalio se ESLJP da to što je osuđen od strane domaćih sudova predstavlja kršenje člana 10. Konvencije.

Obrazloženje Suda

Sud je odbacio podnesak Vlade da podnosilac predstavke nije pretrpeo značajan gubitak, našavši da je, iako novčana kazna koja mu je bila nametnuta nije bila krivična po prirodi, kao i da je njen iznos bio sasvim skroman i da nije postojala nikakva indikacija da je ona do-

vela do bilo kakvih ozbiljnih posledica po njega, ovaj postupak bitan za podnosioca iz principijelnih razloga. Pored toga, njegova žalba istakla je pitanje od opšteg značaja, a to je, da li neki politički protest, izveden na način koji je odabrao podnosilac predstavke, može da dovede do legitimnog korišćenja prava na slobodu izražavanja. Nadalje, činilo se da je ovaj slučaj podstakao interesovanje medija i da je doprineo javnoj debati u Bugarskoj.

Sud je ocenio da je ponašanje koje je dovelo do kažnjavanja podnosioca predstavke vid izražavanja koje potpada pod okvir područja primene člana 10 stava 1, kao simbolični čin kojim se podnosilac predstavke uključio u politički protest, i da „saopštava“ njegove „ideje“ o vladi i političkoj partiji koja je podržava. Zbog toga je to dovelo do ometanja njegove slobode izražavanja koja je bila propisana zakonom i sledila legitimni cilj zaštite prava drugih, prolaznika koji bi možda time bili uvređeni. Međutim, ništa nije ukazivalo na eventualni rizik po javnu bezbednost, pošto su postupci podnosioca predstavke bili u potpunosti miroljubivi i sa slabim izgledima da uznemire javnost.

U pogledu proporcionalnosti, sankcija izrečena podnosiocu predstavke je najblaža moguća, koja se sastojala jedino od administrativne novčane kazne u iznosu od 51 evra, koju je podnosilac predstavke mogao da plati skoro momentalno i očigledno bez ikakvih teškoća. Osim toga, ona nije bila uneta u njegovu kaznenu evidenciju.

ESLJP ocenio je da, iako mere osmišljene da odvrću od činjenja dela koja bi mogla da unište spomenike ili da oštete njihov fizički izgled, mogu da budu neophodne u demokratskom društvu, podnosilac predstavke nije postupao nasilno i ni na koji način nije fizički uništio spomenik. Potom se Sud osvrnuo na nekoliko okolnosti koje treba uzeti u obzir u proceni ovog ometanja: tačnu prirodu tog dela, nameru koja stoji iza njega, poruku koja se nastoji da prenese, kao i društveni značaj tog spomenika. U konkretnim okolnostima slučaja, Sud je ocenio da je namera podnosioca predstavke bila da protestuje protiv vlade i političke partije koja ju je podržavala, a ne da osudi istorijsku ulogu g. Blagoeva ili da izrazi nepoštovanje prema njemu. On je jednostavno upotrebio taj spomenik kao simbol političke partije koju je želeo da kritikuje.

Kao rezultat toga, navedeno ometanje nije se smatralo neophodnim u demokratskom društvu, bez obzira na polje slobodne procene koju imaju nacionalne vlasti u ovoj oblasti.

Napomena: Ova presuda ponovo potvrđuje da se zaštita iz člana 10 proteže ne samo na sadržinu iskazanih ideja i informacija, nego i na formu u kojoj se one prenose ([Oberschlick protiv Austrije \(br. 1\)](#)), presuda od 23. maja 1991, predstavka br. 11662/85, stav 57.; [Animal Defenders International protiv Ujedinjenog Kraljevstva](#) [Veliko veće – VV], presuda od 22. aprila 2013, predstavka br. 48876/08, stav 100) i na ekspresivno ponašanje, koje šokira, vređa ili uznemirava koje je takođe zaštićeno po članu 10 ([Handyside protiv Ujedinjenog Kraljevstva](#)), presuda od 7. decembra 1976, predstavka br. 5493/72, stav 49).

Ona bi takođe mogla da se smatra za nastavak prethodne sudske prakse po pitanju izražavanja koje je imalo elemente satire i političkog protesta koje je uključivalo dela protiv statua, spomenika i svetih mesta kao uobičajenog načina izražavanja nezadovoljstva, neslaganja i odbacivanja političkih ideja koje ona predstavljaju ([Mariya Alekhina i drugi protiv Rusije](#)), presuda od 17. jula 2018, predstavka br. 38004/12, poznat kao slučaj Pussy Riot; [Murat Vural protiv Turske](#)), presuda od 21. oktobra

2014, predstavka br. 9540/07; i [Tatár i Fáber protiv Mađarske](#)), presuda od 12. juna 2012, predstavka br. 26005/08 i 26160/08). U svim navedenim predmetima, Sud se fokusirao na neophodnost izricanja krivičnih sankcija, dok je prvi put u ovom predmetu Sud uveo kriterijume za nijansiranu procenu nekrivičnih sankcija.

Ova presuda proširuje područje primene slobode izražavanja kako bi omogućila zaštitu nenasilnih umetničkih performansa usmerenih na spomenike, dok god ti performansi ne nanose štetu konkretnom spomeniku.

[Gachechiladze protiv Gruzije](#), presuda od 22. jula 2021, predstavka br. 2591/19

Činjenično stanje

Podnositeljka predstavke, samostalna preduzetnica, proizvodila je kondome sa različitim dizajnima na ambalaži, za prodaju onlajn i putem prodajnih automata. Četiri njena dizajna su postala predmet postupka za administrativni prekršaj u kome je ona bila novčano kažnjena i određeno joj je da prestane da koristi i prodaje predmetne dizajne, i da naredi povlačenje već distribuiranih proizvoda, na osnovu toga da predstavljaju neetičko oglašavanje po Zakonu o oglašavanju.

Sud za grad Tbilisi doneo je presudu da su oglasi prekršili univerzalno prihvaćene ljudske i etičke norme i uzurpirali verske simbole, nacionalna i istorijska blaga i spomenike. Apelacioni sud Tbilisija potvrdio je presudu nižeg suda, navodeći da podnositeljka predstavke nije uspela da priloži dokaze koji bi ukazali na to da je ona proizvodila kondome, ne u komercijalne svrhe, nego radi podizanja svesti o važnim društvenim pitanjima. On je istakao da bi u Gruziji oslikavanje ličnosti i verskih simbola na predmetima seksualne prirode – kondomima – bilo shvaćeno kao postupak uperen protiv javnog morala i kao uvreda za veru i verske simbole što bi pogodilo veliki deo društva.

Nakon toga, podnositeljka predstavke podnela je predstavku ESLJP, žaleći se da je postojalo neopravdano ometanje njenog prava na slobodu izražavanja na osnovu člana 10 EKLJP.

Obrazloženje Suda

Na početku, Sud je odbacio prethodni priговор Vlade da podnositeljka predstavke nije pretrpela neki značajan gubitak, nakon što je uzeo u razmatranje šta je ovim imala da izgubi. Čak i ako se novčana kazna od približno 165 evra nije činila naročito teškom, ona je takođe tvrdila da je pretrpela gubitak prihoda i da joj je zabranjeno da koristi te dizajne u budućnosti. Kao rezultat toga, pobijane mere su bile takve prirode i takvih dimenzija da su, potencijalno, mogle da dovedu do toga da ona pretrpi značajane finansijske posledice.

Pretpostavljajući da su osporene mere imale osnovu u domaćem zakonu, Sud je prihvatio da je to ometanje sledilo legitimne ciljeve zaštite verskih prava drugih i/ili zaštite javnog morala.

Za razliku od domaćih sudova, Sud je smatrao da „izražavanje” podnositeljke predstavke nije moglo da se tretira kao da je izvedeno isključivo u komercijalnom kontekstu, pošto izgleda da je imalo za cilj da pokrene i/ili doprinese javnoj raspravi koja se odnosi na razna pitanja od opšteg interesa i zaista, deklarirani krajnji cilj ove robne marke je bio da se razbiju stereotipi i „da pomogne valjanom razumevanju pola i seksualnosti”.

U vezi sa prvim dizajnom, koji se odnosio na raniju vladarku Gruzije, koja je bila kanonizovana kao svetica, Sud je ocenio da sama kanonizacija javne ličnosti nije mogla da isključi diskusiju o njegovoj ili njenoj personi u javnoj raspravi. Takođe je istaknuto odsustvo uverljivih argumenata koje je formulisala podnositeljka predstavke zašto ili kako je korišćenje te osobe na kondomima imalo ili započelo ili doprinelo bilo kakvoj javnoj raspravi o nekoj stvari od opšteg interesa. Kao rezultat toga, Sudu je bilo teško da prihvati da su domaće vlasti pogrešile u zaključku da je dizajn mogao da se posmatra kao neopravdan napad na predmet

divljenja Gruzijaca koji poštuju pravoslavnu hrišćansku veru.

Što se tiče preostala tri dizajna, razlozi koje su naveli domaći sudovi nisu bili relevantni i dovoljni da opravdaju ometanje iz člana 10, stav 2. Dok je apelacioni sud smatrao da su slika i prpratni tekst drugog dizajna koji prikazuje lice pande i upućuje na hrišćanski sveti dan neopravdano uvredili način života verujućih pravoslavnih hrišćana i versko učenje da seksualni odnosi treba da se izbegavaju u toku posta koji je vezan za važne verske praznike, taj dizajn je samo replicirao popularni, prethodno postojeći umetnički izraz jedne anonimne grupe zvane Panda i izgledalo je da predstavlja kritiku raznih ideja, uključujući i one koje se odnose na verska učenja i prakse. Argument podnositeljke predstavke o odsustvu svake verske konotacije trećeg dizajna koji je prikazivao žensku levu ruku sa kondomom postavljenim preko dva podignuta prsta domaći sudovi nisu razmatrali. Isto tako, ostalo je nejasno zašto je sud smatrao da je slika krune očigledno napravljene od kondoma sa legendom koja je govorila o jednom istorijskom događaju prikazane na četvrtom dizajnu mogla da potpada pod definiciju neetičkog oglašavanja, niti je bilo objašnjeno da li je postojala bilo kakva „nužna društvena potreba” da se ograniči njegovo širenje.

Konačno, Sud je zaključio da je očigledno prisustvo u odlukama domaćih sudova gledišta o etici pripadnika Gruzijske pravoslavne crkve koja su imala prednost u odnosu na razne druge vrednosti koje se štite po Konvenciji i Ustavu Gruzije što je protiv stavova Ustavnog suda i relevantnih međunarodnih standarda.

Napomena: Ova presuda je važna upravo iz nekoliko razloga. Pre svega, ona ističe da prema članu 10 stavu 2 postoji malo područje primene za ograničavanja rasprave o pitanjima od javnog interesa. Drugo, ona pojašnjava da u kontekstu verskih uverenja, korišćenje slobode izražavanja podrazumeva dužnost i odgovornost da se osigura mirno uživanje verskih sloboda, uključujući i dužnost da se što je više moguće izbegava izražavanje koje je, s obzirom na predmete divljenja,

neopravdano agresivno prema drugima i predstavlja bogohuljenje. Treće, ona prenosi snažnu poruku da, u jednom pluralističkom demokratskom društvu, oni koji su se odlučili da koriste slobodu da manifestuju svoju veru moraju da tolerišu i prihvataju negiranje njihovih verskih ubeđenja od strane drugih i čak širenje doktrina koje su neprijateljske prema njihovoj veri.

Sedletska protiv Ukrajine, presuda od 1. aprila 2021, predstavka br. 42634/18

Činjenično stanje

Ovaj slučaj tiče se sudskog odobrenja datog istražnim organima da pristupe podacima o komunikaciji mobilnim telefonom podnositeljke predstavke, istraživačke novinarke u Radiju Slobodna Evropa/Radio Liberty, koji su mogli da dovedu do informacija o njenim novinarskim izvorima.

Podnositeljka predstavke je navodno bila prisutna na zatvorenom sastanku sa S., šefom Nacionalnog biroa za borbu protiv korupcije, tokom koga je on otkrio poverljive informacije o krivičnim istragama koje su bile u toku, uključujući i o jednoj koja je pokrenuta protiv jednog tužioca, K. Krajem 2017, podnositeljka predstavke pozvana je na ispitivanje u toku krivičnog postupka pokrenutog protiv S, zbog kršenja privatnosti i otkrivanja poverljivih informacija, . Ona je potvrdila da je komunicirala sa S., ali je odbila da odgovara na pitanja koja su se odnosila na navodni sastanak sa S., tvrdeći da, po odeljku 65. Zakonika o krivičnom postupku, ona ne bi trebalo da bude ispitivana kao svedok ukoliko bi to dovelo do identifikovanja njenih novinarskih izvora.

Dana 27. avgusta 2018, istražni sudija Okružnog suda izdao je naredbu kojim odobrava prikupljanje podataka koje je zahtevao istražitelj opšteg javnog tužilaštva. Podnositeljka predstavke je osporila tu naredbu i zahtevala njenu obustavu pred Apelacionim sudom Grada Kijeva, koji je poništio naredbu Okružnog suda i sačinio novu

kojom odobrava pristup isključivo podacima o datumima i vremenu prisustva mobilnog telefona podnositeljke predstavke na šest navedenih ulica i mesta u Kijevu. Obe naredbe odnosile su se na period od šest meseci.

Pozivajući se posebno na članove 10 i 13 (pravo na delotvorni pravni lek) Konvencije, podnositeljka predstavke žalila se na neopravdano ometanje zaštite novinarskih izvora i nedostatak delotvornih pravnih lekova u tom pogledu i zahtevala je privremenu meru.

Obrazloženje Suda

Nakon temeljnog ispitivanja ovog predmeta u odnosu na član 10, Sud je smatrao da nije bilo neophodno da se pristupi rešavanju žalbe podnositeljke predstavke po članu 13.

Sud je prihvatio da je ometanje u pitanju sledilo legitimni cilj da se spreči izvršenje krivičnih dela i zaštiti ugled ili prava drugih lica navedenih u članu 10 stavu 2 Konvencije.

U razmatranju da li je to ometanje bilo propisano zakonom, Sud je konstatovao da je ono imalo izvesnu osnovu u domaćem zakonu, posebno u odeljku 163 Zakonika o krivičnom postupku. Kada je ispitivao da li je to ometanje bilo neophodno u demokratskom društvu, Sud je konstatovao da je inicijalni nalog Okružnog suda od 27. avgusta 2018. ovlastio tužilaštvo da prikupi čitav niz zaštićenih podataka o komunikaciji podnositeljke predstavke koji se odnose na njene lične i profesionalne kontakte tokom šesnaestomesečnog perioda. Ovo je moglo da obuhvati informacije koje mogu da se identifikuju, a koje se odnose na poverljive izvore podnositeljke predstavke, koje nisu imale značaj za krivični postupak protiv S, tako predstavljajući veći rizik od štete po interese zaštićene članom 10, pošto je fokus rada podnositeljke predstavke kao novinarke bio na istraživanju korupcije na najvišem nivou. Pored toga, taj nalog nije sadržao nikakve garancije koje isključuju mogućnost da bi pribavljene informacije mogle da se potencijalno koriste u svrhe

koje nisu vezane za istragu koja se odnosila na S. Sledstveno tome, njegovo područje primene je bilo u velikoj meri nesrazmerno sa legitimnim ciljevima istrage navodnog curenja poverljivih informacija od strane S. Iako je novo odobrenje za pristup podacima od 18. septembra 2018. u suštini bilo ograničeno na prikupljanje podataka o geolokaciji, što je moglo da ukloni opasnost od identifikacije izvora podnositeljke predstavke nepovezanih sa postupkom protiv S, tužilaštvo je S. lično tretiralo kao novinarski izvor s kojim se podnositeljka predstavke sastala, kako bi dobilo poverljive informacije relevantne za njenu aktivnost kao istraživačke novinarke.

Po mišljenju Suda, Apelacioni sud je propustio da: navede zašto je interes za pribavljanje podataka o geolokaciji podnositeljke predstavke bio presudne prirode za borbu protiv teškog kriminaliteta; utvrdi da li je bilo drugih razumnih alternativnih mera za pribavljanje traženih informacija; i; da pokaže da je legitimni interes za otkrivanje jasno prevagnuo nad javnim interesom za neotkrivanje informacija. Prema tome, odobrenje koje su dali domaći sudovi za pristup podacima nije bilo opravdano „preovlađujućim zahtevom javnog interesa“ i, stoga, neophodno u demokratskom društvu, što je dovelo do kršenja člana 10 Konvencije.

Pre izricanja presude, dana 18. septembra 2018. godine, Sud je odobrio zahtev podnositeljke predstavke za privremenom merom po Pravilu 39, navodeći da Vlada treba da osigura da se državni organi uzdržavaju od pristupanja bilo kojim podacima navedenim u naredbi od 27. avgusta 2018. Privremena mera je obustavljena presudom izrečenom u ovom postupku, uzevši u obzir da je odobrenje za pristup podacima o komunikacijama podnosioca predstavke isteklo.

Napomena: Ova presuda zasnovana je na standardima sadržanim u relevantnim međunarodnim instrumentima, i ona je potvrda ustanovljene prakse Suda koja se odnosi na zaštitu novinarskih izvora kao jednog od kamena temeljaca slobode štampe, bez koga izvori mogu da budu odvraceni od pomoći medijima u obaveštavanju javnosti o

pitanjima od javnog interesa, ključna uloga štampe kao čuvara javnog interesa može da bude dovedena u pitanje, kao i sposobnost štampe da pruži tačne i pouzdane informacije ([Goodwin protiv Ujedinjenog Kraljevstva](#), presuda od 27. marta 1996, predstavka br. 17488/90, stav 39, i [Sanoma Uitgevers B.V. protiv Holandije](#) [VV], presuda od 14. septembra 2010, predstavka br. 38224/03, stav 50.). Posebno treba istaći da ova presuda proširuje zaštitu novinarskih izvora na podatke o geolokaciji uskladištene na serveru operatora mobilne telefonije.

[Yuriy Chumak protiv Ukrajine](#), presuda od 18. marta 2021, Predstavka br. 23897/10

Činjenično stanje

Dana 5. maja 2005, podnosilac predstavke, novinar i član jedne nevladine organizacije, podneo je pisani zahtev Predsedniku Ukrajine za informacijama koje se odnose na praksu nezakonitih ograničenja pristupa normativnim pravnim aktima.

Dana 1. juna 2006, Sekretarijat Predsednika Ukrajine izvinio se za zakašnjenje u davanju odgovora „prouzrokovano tehničkim razlozima“ i obavestio podnosioca predstavke da bi pristup pravnim dokumentima mogao da se omogući preko Jedinstvenog državnog registra pravnih akata kojim upravlja Ministarstvo pravde i da je za to neophodna zvanična bezbednosna provera po Zakonu o državnim tajnama kako bi se pristupilo zvaničnim dokumentima koji su sadržali informacije klasifikovane kao državne tajne ili druge poverljive informacije.

Sa svoje strane, Ministarstvo pravde odbilo je da dostavi podnosiocu predstavke listu dokumenata Predsednika Ukrajine restriktivno označenim rečima „nije za objavljivanje“ i „nije za štampanje“, pozivajući se na njihov status poverljivih informacija koje ne podležu otkrivanju u skladu sa ograničenjima prava pristupa informacijama

predviđenim odeljcima 30 i 37 Zakona o informacijama.

U prvom stepenu, nadležni lokalni sud je odbio zahtev podnosioca predstavke za izjavom kojom se priznaje da je odgovor Predsednika doveo do nezakonitog odbijanja i za nalogom da mu Predsednik pruži zahtevane informacije. On je obrazložio da se takve informacije nisu ticale njega lično i, stoga nisu bile potrebne za ostvarivanje njegovih prava i interesa.

Njegove dalje žalbe su odbacili Regionalni upravni apelacioni sud i Viši upravni sud Ukrajine.

Podnosilac predstavke se žalio ESLJP po članu 10 Konvencije na odbijanje domaćih vlasti da mu pruže tražene informacije.

Obrazloženje Suda

Tokom razmatranja merodavnosti člana 10, Sud je konstatovao da član 10 ne daje pojedincu pravo pristupa informacijama koje čuva neki državni organ, niti obavezuje Vladu da saopštava pojedincu takve informacije, ali da takvo pravo ili obaveza mogu da nastanu kada pristup informacijama služi za korišćenje prava na slobodu izražavanja pojedinca, posebno „slobodu da prima i saopštava informacije“ i kada njegovo odbijanje da se pruže informacije predstavlja ometanje tog prava ([Magyar Helsinki Bizottság protiv Mađarske](#) [VV], presuda od 8. novembra 2016, predstavka br. 18030/11, stav 156.).

Nadalje, on se pozvao na kriterijume predviđene u predmetu *Magyar Helsinki Bizottság*: (i) svrhu zahteva za informacijama; (ii) prirodu traženih informacija; (iii) ulogu podnosioca predstavke; i (iv) da li su te informacije bile spremne i dostupne, da bi zaključio da žalba podnosioca predstavke nije ni očigledno neosnovana niti nedopuštena po bilo kojim drugim osnovama nabrojanim u članu 35 EKLJP, uzevši u obzir da je podnosilac predstavke bio novinar i član nevladine organizacije koja se bavi ljudskim pravima, on je želeo da koristi pravo na saopštavanje informacija o stvari od javnog interesa i tražio pristup informacijama

u tom smislu po članu 10 Konvencije. Navedeno odbijanje pristupa je stoga predstavljalo ometanje prava podnosioca predstavke po tom članu.

U proceni merituma, Sud je uočio da ni upravne vlasti ni sudovi nisu pristupili rešavanju glavnog pitanja koje je pokrenuo podnosilac predstavke kroz sve domaće sudske postupke, to jest, nezakonitosti korišćenja restriktivnih oznaka (Vlada je izričito navela u svojim primedbama da njihovo korišćenje nije bilo propisano nacionalnim zakonom), niti su pružili bilo koje detaljnije informacije o uslovima i postupku za klasifikovanje traženih pravnih dokumenata kao poverljivih.

Sud je istakao odsustvo analize proporcionalnosti ometanja od strane domaćih sudova, pošto se nisu osvrnuli ni na jedan argumenat podnosioca predstavke. Njihovi nalazi zasnovani su na kratkoj izjavi da informacije u pitanju nisu imale bilo kakve implikacije po prava i slobode podnosioca predstavke i da su bile poverljive prirode. Sud je utvrdio da domaće vlasti nisu navele relevantne i dovoljne razloge koji bi mogli da opravdaju to ometanje, što nije bilo u skladu sa standardima sadržanim u članu 10 Konvencije i ukažu na proceduralnu nepravilnost ili grešku na strani ukrajinskih vlasti i sudova. Prema tome, postojalo je kršenje člana 10 Konvencije.

Napomena: U ovom predmetu podržana su načela utvrđena u presudi Velikog veća u predmetu *Magyar Helsinki Bizottság*, koji predstavlja ključni presedan pošto je uveo pravo pristupa informacijama koje drže privatni organi. Takođe, ovo je korak napred u razvoju primene ovih načela koji ukazuje na progresivno proširenje područja primene prava na pristup informacijama, gde se nova načela primenjuju retroaktivno u odnosu na činjenice koje su se desile u vreme kada Sud nije priznao navedeno pravo. Naposletku, u ovoj presudi Sud jasno zahteva od domaćih vlasti da navedu dalje razloge nekom novinaru ili široj javnosti, zašto je bilo koji dati dokument ili bilo koji dati skup prikupljenih informacija koje se odnose na neku grupu dokumenata, poverljiv, te stoga ne može da se stavi na uvid javnosti.

Činjenično stanje

Podnosilac predstavke je osuđen za javne pozive na nasilje i etnički razdor zbog video i audio materijala koji je učinio dostupnim putem onlajn naloga na društvenoj mreži (VKontakte) na uslovni osamnaestomesečni zatvor. Postupajući po žalbi, apelacioni sud je poništio presudu prvostepenog suda i izrekao novu potvrđujući kaznu podnosiocu predstavke. Podnosilac predstavke je potom podneo neuspješnu kasacionu žalbu Regionalnom sudu.

Podnosilac predstavke je tvrdio pred ESLJP da je krivična sankcija prekršila član 10 i da je rasprava u žalbenom postupku u njegovom krivičnom predmetu bila održana *in camera* čime je prekršen član 6 Konvencije.

Obrazloženje Suda

Na početku, Sud je odbacio spornu tačku Vlade da je žalba morala da bude proglašena neusklađenom *ratione materiae* s obzirom na član 17 Konvencije (zabrana zloupotrebe prava), navodeći da je član 17 jedino primenljiv na izuzetnoj osnovi i u ekstremnim slučajevima. U predmetima koji su se odnosili na član 10 Konvencije, navedenom treba jedino pribići ukoliko je momentalno jasno da su te osporavane izjave nastojale da odvrte ovaj član od njegove stvarne svrhe korišćenjem prava na slobodu izražavanja za ciljeve očigledno suprotne vrednostima Konvencije (videti predmet [Perinçek protiv Švajcarske](#) [VV], presuda od 15. oktobra 2005, predstavka br. 27510/08, stav 114.)

Član 10. (sloboda izražavanja): Mada je podnosilac predstavke poricao da je bio korisnik spornog naloga na društvenoj mreži i tvrdio da su osporavani sadržaj objavila druga lica, Sud je nastavio postupak pod pretpostavkom da je postojalo „ometanje“ njegovog prava na slobodu izražavanja zapisano zakonom.

Što se tiče legitimnog cilja za ometanje, Sud nije bio zadovoljan što su interesi nacionalne bezbed-

nosti, teritorijalnog integriteta i javne bezbednosti upleteni u ovaj slučaj. Međutim, smatrao je da krivično gonjenje podnosioca predstavke može da se posmatra da je bilo sprovedeno u cilju sprečavanja nereda i izvršenja krivičnih dela i zaštiti „prava drugih“, konkretno dostojanstva ljudi neruske etničke pripadnosti, u konkretnom slučaju Azerbejdžanaca.

Kada je odlučivao da li je to ometanje bilo „neopodno u demokratskom društvu“, Sud je uzeo u obzir razne relevantne faktore, uključujući i: društveni i politički kontekst na osnovu koga su izjave date; da li izjave, viđene u njihovom neposrednom ili širem kontekstu, mogu da se posmatraju kao direktan ili indirektan poziv na nasilje ili kao opravdavanje nasilja, mržnje ili netolerancije; način na koji su one bile date; i njihovu sposobnost da dovedu do štetnih posledica.

Posebni osvrt u analizi Suda je stavljen na prirodu osporavanog sadržaja. Naročito je konstatovano da je osporavani video pod naslovom *Russia 88 (Granny)* bio „pseudo dokumentarac“ kao jedna forma umetničkog izraza i satiričnog društvenog komentara. Međutim, navedeni video prikazan odvojeno od sveukupnog konteksta filma koji je prvobitno korišćen da se raskrinkaju tehnike nacionalističke propagande je u stvari proizveo efekat podsticanja na etničku mržnju i nasilje.

Sud je utvrdio da obrazloženje domaćih sudova zasnovano na umišljaju podnosioca predstavke da podstiče nasilje objavljivanjem sadržaja trećih lica onlajn može da se smatra i relevantnim i dovoljnim da opravda njegovo gonjenje. Zbog rasističke prirode tog materijala i odsustva bilo kakvog komentara koji bi otkrio stav podnosioca predstavke prema takvom sadržaju, domaći sudovi su uverljivo pokazali da je on podsticao etnički razdor kao i da je pre svega postojala jasna namera podnosioca predstavke da izazove izvršenje povezanih dela mržnje ili netolerancije.

Sud nije imao razloga da smatra da je, time što je osporavani materijal učinio dostupnim drugim korisnicima, podnosilac predstavke doprineo ili barem nameravao da doprinese bilo kakvoj raspravi o stvari od javnog interesa. Iako je samo nekih pedeset ljudi moglo da pristupi tom mate-

rijalu i izgleda da podnositelj predstavke nije bio poznat ili popularan korisnik društvenih mreža, što bi moglo da privuče i skrene pažnju javnosti na taj materijal i tako proširi njegov potencijalno štetan uticaj, Sud nije isključio da bi deljenje tog sadržaja na takav način u okviru jedne onlajn grupeistomišljenika moglo da ima efekat jačanja i radikalizovanja njihovih ideja, a da pritom nisu izloženi bilo kakvoj kritičkoj diskusiji ili različitim gledištima.

Sud je takođe razmatrao prirodu i težinu izrečenih kazni koje su bile smatrane proporcionalnim u datim okolnostima, pre nego što je zaključio da nije bilo nikakvog kršenja člana 10 EKLP.

Član 6. (pravo na pravično suđenje): Sud je uočio da nije pokazano da je odluka da se održi rasprava u žalbenom postupku *in camera* bila striktno potrebna u okolnostima ovog slučaja i da isključivanje štampe i javnosti iz rasprave u žalbenom postupku nije bilo opravdano. Apelacioni sud nije ukazao na činjenične elemente ili pravne argumente da opravda raspravu *in camera*. Najzad, konstatovano je da navodno kršenje prava podnosioca predstavke na javnu raspravu po žalbi nije bilo rešeno u kasacionom postupku pred Regionalnim sudom. Stoga je postojalo kršenje člana 6 stava 1 Konvencije.

Napomena: Ova presuda je nastavak Sudske prakse o slobodi onlajn izražavanja. Za razliku od ranijih brojnih slučajeva koji su se bavili odgovornošću Internet portala za komentare postavljene na njihove sajtove od strane anonimnih trećih lica ([Delfi AS protiv Estonije](#) [VV], presuda od 16. juna 2015, predstavka br. 64569/09; [Magyar Tartalom-szolgáltatók Egyesülete i Index.hu Zrt protiv Mađarske](#), presuda od 2. februara 2016, predstavka br. 22947/13) ili na primer, za postavljanje hiperlinka koji vodi do klevetničkih sadržaja ([Magyar Jeti Zrt protiv Mađarske](#), presuda od 4. decembra 2018, predstavka br. 11257/16), ovaj slučaj pokreće pitanja koja se odnose na individualnu odgovornost svakog korisnika onlajn platformi društvenih mreža za sadržaj koji deli u interakciji sa drugima, naročito kada on nije praćen komentarom ili na drugi način ukazuje na stav korisnika prema tom sadržaju.

Amaghlobeli i drugi protiv Gruzije, presuda od 20. maja 2021, predstavka br. 41192/11

Činjenično stanje

Dana 15. avgusta 2009, dva podnosioca predstavke, koji su bili novinari, su ušli u ograničenu zonu pod carinskom kontrolom na pograničnom kontrolnom punktu, gde su popunjavane carinske deklaracije za pristiglu carinsku robu i gde su naplaćivane carine na uvezenu robu, nakon što su dobili dojavu o praksi proizvoljnog carinjenja koje obavljaju pogranični policijski službenici. Oni su intervjuisali putnike i fotografisali, i odbili da odu na zahtev carinskih službenika, pozivajući se na slobodu da obavljaju svoju profesiju kao novinari kako oni nalaze za shodno. Kao rezultat toga, ponaosob su novčano kažnjeni sa 1.000 gruzijskih larija (GEL) za nepoštovanje naredbi carinskih službenika i udaljeni su iz ograničene zone. Nisu konfiskovani ni njihova oprema za snimanje niti snimljeni intervjui. Naredne nedelje novine za koje rade objavile su sveobuhvatan članak o carinskim procedurama sa snimljenim intervjuima.

Zahtev za poništenje administrativne sankcije je odbačen kao neosnovan. Početkom februara 2010, Sud grada Tbilisija konstatovao je da su dva novinara poremetila carinske postupke i da su prekršili Carinski zakonik ulaženjem u carinsku zonu bez prethodne dozvole i nepoštujući ponovljene naredbe carinskih službenika da je napuste. Naglasio je da je to razlog zašto su novčano kažnjeni, a ne obavljanje njihove profesije kao novinara, kao i da su i kao novinari morali da poštuju ista pravila koja važe za širu javnost. Ovu presudu su potvrdili Apelacioni sud Tbilisija i Vrhovni sud.

Podnosioci predstavke su se žalili ESLJP da je određivanje novčane kazne za bavljenje aktivnostima na prikupljanju vesti u ograničenoj zoni pod kontrolom države predstavljalo ometanje njihovih prava po članu 10 Konvencije, tvrdeći da to ometanje njihove novinarske slobode nije moglo da se smatra da je bilo „propisano zakonom”

pošto tekst relevantnih domaćih odredbi nije zadovoljavao zahtev za „predvidljivošću“ i da je iznos te novčane kazne bio dovoljno visok da ima „odvraćajući efekat“ na istraživačko novinarstvo.

Obrazloženje Suda

Što se tiče zakonitosti ometanja, Sud je smatrao da su domaći sudovi valjano ispitivali argument podnosioca predstavke da efekti domaćeg zakona nisu bili predvidljivi, a čije obrazloženje nije bilo proizvoljno. Sud nije imao sumnju da je ometanje povodom koga su se žalili bilo propisano zakonom i sledilo legitimni cilj sprečavanja nereda u carinskoj zoni pod kontrolom države.

Procena Suda o okolnostima ovog slučaja zasnovana je na važnosti prikupljanja vesti i konceptu „odgovornog“ novinarstva.

Istaknuto je da ograničavanje istraživanja i istražnih aktivnosti novinara zahteva pomno ispitivanje zbog rizika po ključnu ulogu koju igraju mediji u demokratskom društvu kao „javni nadzorni organi“ i njihovu sposobnost da pruže tačne i pouzdane informacije. Ipak, istaknuto je da stav 2 člana 10 ne garantuje potpunu i neograničenu slobodu izražavanja, čak i u pogledu izveštavanja medija o stvarima od izuzetnog interesa za javnost. Koncept odgovornog novinarstva značio je da novinari nisu mogli, u načelu, da budu oslobođeni dužnosti da poštuju opšte krivično pravo samo na osnovu toga što su bili novinari, nego su morali da se ponašaju u skladu sa zakonom i kada javno istupaju sa vlastima dok obavljaju novinarski rad.

Sud je zapazio da, dok su aktivnosti na prikupljanju vesti mogle sadržajno da doprinesu javnoj raspravi o nekom pitanju od javnog interesa, novinari su mogli da koriste alternativna i manje

nametljiva sredstva za prikupljanje željenih informacija, posebno pošto nisu dokazali da je samo iz prve ruke i direktno poznavanje carinskih postupaka, na osnovu njihovog ličnog iskustva i prisustva u carinskoj zoni, moglo da ima vrednost i pouzdanost stepena neophodnog za novinarske aktivnosti.

U svetlu držanja podnosioca predstavke, činjenica da se domaći ograni vlasti nisu protivili da podnosioci predstavke u potpunosti iskoriste intervjue snimljene u zoni carinske kontrole i objave članak o svom novinarskom istraživanju, iznos te novčane kazne (približno 320 evra) koji se nije mogao smatrati prekomernim, kao i činjenice da su domaći sudovi u potpunosti obavili potpun posao utvrđivanja srazmernosti, propisno priznajući status podnosioca predstavke kao novinara i da su pružili solidne razloge za svoje odluke u skladu sa praksom Suda, Sud nije utvrdio kršenje člana 10 Konvencije.

Napomena: Ova presuda je dalja razrada prethodne prakse Suda koja se odnosila na pristup konkretnim mestima i lokacijama, i prisustvo na njima, u svrhu prikupljanja informacija, na primer, u predmetima [Karácsony protiv Mađarske](#) [VV] (presuda od 17. maja 2016, predstavka br. 37494/02); [Selmani i drugi protiv „Bivše Jugoslovenske Republike Makedonije“](#) (presuda od 9. februara 2017, predstavka br. 67259/14); [Szurovecz protiv Mađarske](#) (presuda od 8. oktobra 2019, predstavka br. 15428/16) i [Mándli i drugi protiv Mađarske](#) (presuda od 26. maja 2020, predstavka br. 63164/16). Naročito, ona je relevantna zato što podseća na dužnost novinara da budu svesni i da prihvate pravne posledice nezakonitog ponašanja, uključujući i rizik od sankcije, što je već detaljno objašnjeno u predmetu [Pentikäinen protiv Finske](#) [VV] (presuda od 20. oktobra 2015, predstavka br. 11882/10).

Detaljna analiza odabrane sudske prakse

Big Brother Watch i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva [VV], presuda od 25. maja 2021, predstavke br. 58170/13, 62322/14 i 24960/15

Činjenično stanje

Tri predstavke su podnete Sudu 2013. od strane 16 organizacija i pojedinaca, uključujući i NGO Big Brother Watch iz Ujedinjenog Kraljevstva, nakon otkrića Edvarda Snoudena koja su se odnosila na praksu elektronskog 'masovnog nadzora' kojim su upravljale obavestajne službe Sjedinjenih Američkih Država i Ujedinjenog Kraljevstva, uključujući i masovno prisluškivanje komunikacija korišćenjem programa Tempora, PRISM i Upstream.

Nakon što su žalbe podnosioca predstavke bile odbačene od domaćih organa, oni su se žalili ESLJP na područje primene i veličinu programa elektronskog prisluškivanja kojim je upravljala Vlada Ujedinjenog Kraljevstva.

Kumulativno, podnosioci predstavke u tri spojena predmeta su se žalili na usklađenost sa članom 8 (pravo na poštovanje privatnog života) i članom 10 (sloboda izražavanja) tri zasebna režima: režima za masovno praćenje komunikacija po odeljku 8(4) Uredbe o regulisanju istražnih ovlašćenja (RIPA); režima za prijem obavestajnih podataka od stranih obavestajnih službi; i režima za prikupljanje komunikacionih podataka od pružalaca komunikacionih usluga.

U presudi od 13. septembra 2018, Veće je konstatovalo da su režim masovnog praćenja ko-

munikacije po odeljku 8.(4) Uredbe o regulisanju istražnih ovlašćenja (RIPA) i režim za pribavljanje podataka od pružalaca komunikacionih usluga po Poglavlju II iz RIPA prekršili članove 8 i 10. Nije utvrdio kršenje člana 8 u pogledu režima deljenja obavestajnih podataka, za koji je smatrao da je u skladu sa Konvencijom. Ovaj predmet je upućen Velikom veću na zahtev podnosioca predstavke.

Obrazloženje Suda

Član 8. (pravo na poštovanje privatnog i porodičnog života): Veliko veće je u velikoj meri potvrdilo presudu Veća, u kojoj je masovno prisluškivanje stranih komunikacija bilo priznato kao nužno sredstvo za države da zaštite nacionalnu bezbednost, pod uslovom da se preduzima u skladu sa adekvatnim garancijama i nadzornim mehanizmima. U ovom kontekstu, ono je takođe potvrdilo da nacionalne vlasti uživaju široko polje slobodne procene u odabiru kako da najbolje postignu legitimni cilj zaštite nacionalne bezbednosti i da odluka da upravljaju odredjenim režimom masovnog prisluškivanja sama po sebi ne krši prava iz člana 8.

Sud je napravio jasnu razliku između ciljanog i masovnog prisluškivanja, koje je generalno usmereno na međunarodne komunikacije i pretežno se koristi za prikupljanje stranih obavestajnih podataka, kao i rano otkrivanje i istragu novih pretnji i od poznatih i od nepoznatih aktera, uključujući i sajber napade, kontra-špijunažu i protivterorističke mere (stav 345). Sud je potom ukratko prikazao pristup koji treba slediti u slučajevima masovnog prisluškivanja, uzimajući kao svoju polaznu tačku

šest minimalnih garancija razrađenih u predmetu *Weber i Saravia protiv Nemačke* (odluka od 29. juna 2006, predstavka br. 54934/00) o ciljanom prisluškivanju. Prema tim garancijama, u domaćem zakonu koji odobrava prisluškivanje mora da se navede: (1) priroda krivičnih dela koja mogu da budu povod za nalog za prisluškivanje; (2) definicija kategorija ljudi čiji telefoni moraju da podležu prisluškivanju; (3) granica za trajanje prisluškivanja telefona; (4) postupak koji treba slediti za pregledanje, korišćenje i skladištenje pribavljenih podataka; (5) predostrožnosti koje treba preduzeti kada se ti podaci saopštavaju drugim stranama; i (6) okolnosti u kojima snimci mogu ili moraju da se izbrišu, ili da se unište trake.

Nadalje, Sud je postavio novi konceptualni okvir koji se sastoji od osam kriterijuma koje treba uzeti u obzir pored šest *Weber* garancija kada se procenjuje da li je tužena država postupala u okvirima njenog polja slobodne procene i da li su njene operacije bile zakonite i neophodne: (1) zakonski osnov za masovno prisluškivanje; (2) okolnosti u kojima komunikacija nekog pojedinca može da se prisluškuje; (3) postupke koje treba slediti za davanje odobrenja; (4) postupke koje treba slediti za biranje, pregledanje i korišćenje prisluškivanog materijala; (5) predostrožnosti koje treba preduzeti kada se taj materijal saopštava drugim stranama; (6) granice trajanja prisluškivanja, skladištenja prisluškivanog materijala i okolnosti u kojima takav materijal mora da se izbríše ili uništi; (7) postupke i modalitete za nadzor, od strane nezavisnog organa vlasti, nad poštovanjem napred navedenih garancija i njegova ovlašćenja za pristup rešavanju nepoštovanja istih; i (8) postupke za nezavisnu *ex post facto* proveru takvog poštovanja i ovlašćenja koja pripadaju tom nadležnom telu da rešava slučajeve nepoštovanja (stav 361).

Nakon temeljne procene, Sud je ocenio da, posmatrano u celini, ovaj režim nije sadržao dovoljno „end-to-end“ zaštite da pruži adekvatne i delotvorne garancije protiv proizvoljnosti i rizika od zloupotrebe. Dok je Poverenik za prisluškivanje komunikacija omogućio nezavisan i delotvoran nadzor nad režimom, a Tribunal za istražna ovla-

šćenja je ponudio adekvatan pravni lek svakome ko je sumnjao da su njegove ili njene komunikacije prisluškivale obaveštajne službe, te važne garancije nisu bile dovoljne da kompenzuju identifikovane nedostatke. Režim masovnog prisluškivanja komunikacija po odeljku 8(4) iz RIPA nije zadovoljio zahtev za „kvalitetom zakona“ i stoga nije bio u stanju da održava „ometanje“ na onom nivou koji je „neophodan u demokratskom društvu“.

Prema tome, Veliko veće jednoglasno je potvrdilo ranije nalaze o kršenju prava predviđenih članom 8 u pogledu masovnog prisluškivanja i pribavljanja podataka od pružalaca komunikacionih usluga, dok je, takođe u skladu sa ranijom odlukom, presudilo da nije bilo kršenja prava na poštovanje privatnog i porodičnog života u pogledu aranžmana Ujedinjenog kraljevstva za deljenje obaveštajnih podataka.

Član 10. (sloboda izražavanja): Sud je takođe ispitao žalbe po članu 10 koje su podneli pojedini podnosioci predstavke u vezi sa režimom iz odeljka 8(4). Oni su tvrdili da je zaštita povlašćenih komunikacija predviđena članom 10 bila od ključne važnosti za njih kao novinare odnosno nevladine organizacije. Posebno, oni su tvrdili da je režim masovnog prisluškivanja kršio član 10 zato što su prisluškivanje velikih razmera i održavanje velikih baza podataka za informacije imali zastrašujući efekat na slobodu komuniciranja za novinare.

Veliko veće se pozvalo na obrazloženje Veća koje je konstatovalo da, pošto mere prisluškivanja po režimu iz odeljka 8(4) nisu imale za cilj sistematsko praćenje novinara ili otkrivanje novinarskih izvora, prisluškivanje takvih komunikacija nije moglo, samo po sebi, da se okarakterise kao posebno ozbiljno ometanje slobode izražavanja. Međutim, smatralo je da bi to ometanje bilo veće da su te komunikacije bile odabrane za pregledanje i to bi jedino moglo da bude „opravdano prevladavajućim zahtevom u javnom interesu“ da je bilo praćeno sa dovoljno garancija u pogledu okolnosti u kojima bi takve komunikacije mogle da se odaberu namerno za pregledanje koje bi moralo da bude utvrđeno dovoljno jasno u domaćem zakonu, i adekvatne mere koje bi morale da budu uvedene kako bi osigurale zaštitu pover-

ljivosti. U odsustvu bilo kakvih javno dostupnih aranžmana koji ograničavaju sposobnost obavještajnih službi da pretražuju i pregledaju poverljivi novinarski material, osim kada je to opravdano preovlađujućim zahtevom u javnom interesu, Veće je ustanovilo i kršenje člana 10 Konvencije.

Veliko veće je primenilo vrlo sličan pristup. Počelo je podsećanjem na značaj zaštite novinarskih izvora kao jednog od kamena temeljaca slobode štampe i konstatovan je štetan uticaj koji bi otkrivanje izvora moglo potencijalno da ima, ne samo na taj izvor, čiji identitet može da se otkrije, nego takođe i na medijsku kuću koja ga otkriva i na pripadnike javnosti, koji imaju interes da primaju informacije saopštene preko anonimnih izvora. Takođe, Veće se pozvalo na predmet [Sanoma Uitgevers B.V. protiv Ujedinjenog Kraljevstva](#) [VV] (presuda od 14. septembra 2010, predstavka br. 38224/03) i druge predmete kako bi istaklo potrebu za uvođenjem procesnih garancija, uključujući ispitivanje zakonitosti, koje mogu da spreče identifikaciju izvora, ukoliko neka manje nametljiva mera može da bude dovoljna za zaštitu preovlađujućeg javnog interesa koji je utvrđen.

Sud je potom naglasio da, ukoliko su obavještajne službe namerno pristupile poverljivom novinarskom materijalu, putem tendencioznog korišćenja selektora ili termina za pretraživanje povezanih sa nekim novinareom ili novinskom organizacijom, postoji velika verovatnoća da će taj materijal biti odabran za pregledanje. Takvo ometanje će biti srazmerno onom koje se prouzrokuje pretraživanjem kuće ili radnog mesta novinara i koje bi vrlo verovatno dovelo do prikupljanja značajnih količina poverljivog novinarskog materijala i koje bi moglo da dovede u pitanje zaštitu izvora do čak većeg stepena nego nalog da se otkrije izvor. Stoga, pre nego što obavještajne službe pretraže prisluškivani materijal korišćenjem selektora ili termina za pretraživanje za koje se zna da su povezani sa nekim novinareom, te selektore ili termine za pretraživanje je morao da odobri sudija ili drugo nezavisno i nepristrasno telo nadležno za donošenje odluka ovlašćeno da utvrđuje da li su oni bili „opravdani preovlađujućim zahtevom u javnom interesu” a, posebno, da li bi neka manje nametljiva mera mogla da bude dovoljna da posluži javnom interesu.

Dalje je konstatovano da bi isto odobrenje takođe bilo potrebno kada se poverljivom novinarskom materijalu pristupi nenamerno, kao „usputnom ulovu” operacije masovnog prisluškivanja; u takvom slučaju, stepen ometanja novinarskih komunikacija i/ili izvora nije mogao da se predvidi na početku.

Veliko veće je istaklo stav u odluci *Weber i Saravia*, gde je Sud prihvatio da inicijalno prisluškivanje, bez pregledanja prisluškivanog materijala, nije predstavljalo ozbiljno ometanje člana 10. Ipak, uzimajući navedeno u obzir, zahvaljujući tehnološkom razvoju, prisluškivanje koje nije bilo usmereno direktno na pojedince može da ima vrlo širok domet, i jako je važno da domaći zakon sadrži snažne garancije u vezi sa skladištenjem, pregledanjem, korišćenjem, daljim prenosom i uništavanjem takvog poverljivog materijala.

Sud je konstatovao prisustvo dodatnih garancija u pogledu poverljivog novinarskog materijala u Pravilniku o postupanju u prisluškivanju komunikacija (Pravilniku o PK) koje imaju za cilj da smanje stepen kolateralnog uplitanja, ukoliko je bilo verovatno da je prisluškivanje razlog za kolateralno kršenje privatnosti, uključujući i novinarske komunikacije. Iako je prihvatio da su garancije u Pravilniku o PK koje su se odnosile na skladištenje, dalji prenos i uništavanje poverljivog novinarskog materijala bile adekvatne, Sud je zaključio da dodatne garancije u Pravilniku o PK nisu dovoljne za rešavanje manjkavosti koje je Sud identifikovao u svojoj analizi režima po članu 8 Konvencije, niti su zadovoljavale zahtev da korišćenje selektora ili termina za pretraživanje za koje se zna da su povezani sa nekim novinareom odobri sudija ili drugo nezavisno i nepristrasno telo nadležno za donošenje odluka, u slučaju u kome je pristup poverljivom novinarskom materijalu bio nameran ili vrlo verovatno u pogledu korišćenja selektora povezanih sa nekim novinareom. Naprotiv, sve što je bilo potrebno u takvim slučajevima je bilo da se jasno navedu razlozi, uključujući i neophodnost i proporcionalnost za takvo postupanje.

Osim toga, nije bilo dovoljno uspostavljenih garancija kako bi se osiguralo da bi, kada postane jasno da je neka komunikacija koja nije bila na-

merno odabrana za pregledanje sadržala poverljivi novinarski materijal, nju mogao da nastavi da skladišti i pregleda analitičar samo ukoliko to odobri sudija ili drugo nezavisno i nepristrasno telo nadležno za donošenje odluka. Umesto toga, sve što se zahtevalo u takvim situacijama je da bi trebalo „posebno razmotriti“ svako prisluškivanje koje je moglo da uključi prisluškivanje poverljivog novinarskog materijala.

U pogledu obe ove manjkavosti, i one koje je Sud identifikovao u razmatranju žalbe po članu 8 Konvencije, Sud je utvrdio da je postojalo kršenje člana 10 Konvencije na osnovu primene režima iz odeljka 8(4).

Uz to, Sud je utvrdio da postoji kršenje člana 10 u odnosu na prikupljanje podataka o komunikacijama od pružalaca komunikacionih usluga zbog činjenice da primena režima po Poglavlju II iz RIPA nije bila „u skladu sa zakonom“. Nije utvrđeno nikakvo kršenje člana 10 u pogledu prijema obaveštajnih podataka od stranih obaveštajnih službi.

Opšti komentari

Ova odluka je od vitalne važnosti zato što ona pažljivo ispituje zakonitost korišćenja režima masovnog prisluškivanja i obuhvata korisnost masovnog prisluškivanja stranih komunikacija kao dragocenog sredstva da se postignu legitimni ciljevi, posebno borba protiv globalnog terorizma i teških krivičnih dela, tako da to predstavlja nastavak prethodne prakse Suda koja datira unazad do značajnih predmeta: *Weber i Saravia protiv Nemačke* i *Liberty i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (presuda od 1. jula 2008, predstavka br. 58243/00).

Pokazalo se da se ovaj pristup Suda razlikuje od njegove ranije prakse po pitanju masovnog prisluškivanja komunikacija gde je Sud utvrdio snažan zahtev za postojanje 'osnovane sumnje' protiv građanina pre nego što može da se odobri prisluškivanje (*Roman Zakharov protiv Rusije* [VV], presuda od 4. decembra 2015, predstavka br. 47143/06 i *Szabó i Vissy protiv Mađarske*, presuda od 12. januara 2016, predstavka br. 37138/14).

Ova predmetna odluka takođe po prvi put predviđa nove procesne garancije koje moraju da budu da budu zastupljene u nacionalnom zakonodavstvu. Sličan pristup u oceni zakonitosti nacionalnih režima za masovno prisluškivanje komunikacija je takođe bio primenjen u presudi Suda u slučaju *Centrum för rättvisa protiv Švedske* [VV] (presuda od 25. maja 2021, predstavka br. 35252/08).

Osim aspekata koji se tiču člana 8, ova presuda je takođe do izvesne mere relevantna za zaštitu novinarskih izvora zbog toga što ona identifikuje ozbiljan rizik od njihovog otkrivanja kada se obavljaju operacije masovnog prisluškivanja, koje bi mogle da imaju nepovoljan uticaj na slobodu štampe.

[*Budinova i Chaprazov protiv Bugarske*, presuda od 16. februara 2021, predstavka br. 12567/13](#) i [*Behar i Gutman protiv Bugarske*, presuda od 16. februara 2021, predstavka br. 29335/13](#)

Činjenično stanje

U januaru 2006, podnosioci predstavke u ova dva predmeta, romske (*Budinova i Chapzarov*) i jevrejske (*Behar i Gutman*) etničke pripadnosti, pokrenuli su postupak, po Zakonu o zaštiti od diskriminacije, protiv g. Siderova, dobro poznatog novinara i vođe krajnje desne nacionalističke partije Ataka. Podnosioci predstavke su tvrdili da su neke ksenofobične izjave date u javnosti od strane optuženog predstavljale uznemiravanje uperene protiv njih kao pripadnika etničkih manjina, kao i podsticanje na diskriminaciju. Ove izjave su date u dve knjige (*Behar i Gutman*) i u televizijskim emisijama, intervjuima, govorima i jednoj knjizi (*Budinova i Chapzarov*). Podnosioci predstavke su tvrdili da je svaki ponaosob, kao pripadnik manjine, bio lično pogođen i tražio je sudsku naredbu protiv g. Siderova koja ga primorava da se javno izvini i uzdrži od davanja takvih izjava u budućnosti.

Žalbe podnosioca predstavke su odbacili domaći sudovi u prvom stepenu i po žalbi. U slučaju *Budinova i Chapzarov*, Okružni sud Sofije je istakao da izjave nisu bile iskazane na korektan način i da su otkrivale negativan stav prema Romima. Međutim, one su se dotakle integracije Roma: pozivajući na istragu i kažnjavanje krivičnih dela koja su učinili Romi, i apelujući da Romi treba da poštuju zakone, javno manifestovanje negativnih gledišta g. Siderova o ponašanju zajednice Roma samo po sebi nije dovelo do diskriminacije. Zaista, ona nisu imala za cilj da stave tu zajednicu u manje povoljan položaj, nego su pre bila usmerena na jednaki tretman pripadnika raznih etničkih grupa.

U predmetu *Behar i Gutman*, Okružni sud Sofije je konstatovao da nije dokazano da je, dajući sporne izjave, g. Siderov pokušao da naruši dostojanstvo podnosioca predstavke ili čast ili da stvori zastrašujuće, neprijateljsko ili agresivno okruženje. Niti je dokazano da je g. Siderov namerno podsticao bilo koga da vrši diskriminaciju. Osim toga, njegove izjave nisu prouzrokovale da bilo ko postupa sa podnosiocima predstavke manje susretljivo nego sa drugima samo zbog njihove etničke pripadnosti.

Postupajući po žalbi, Sud grada Sofije je potvrdio presude dva niža suda, dok je Vrhovni kasacioni sud odbio da prihvati žalbu za ispitivanje o pravnim stvarima pošto nije bilo indikacije da je postojala bilo kakva nekonzistentna sudska praksa u vezi sa ovim pitanjem.

Kasnije, podnosioci predstavke su se žalili ESLJP po članovima 8 (pravo na poštovanje privatnog i porodičnog života) i 14 (zabrana diskriminacije) Konvencije, tvrdeći da, odbacivanjem njihovih žalbi, bugarski sudovi nisu izvršili svoju pozitivnu obavezu da osiguraju poštovanje privatnog života podnosioca predstavke.

Obrazloženje Suda

Sud je primenio identično obrazloženje u oba predmeta, dok je uveo strog test dopuštenosti da bi pristupio rešavanju pitanja da li negativne javne izjave o jednoj

društvenoj grupi mogu da se posmatraju kao da pogađaju privatni život pojedinačnih pripadnika te grupe do tačke aktiviranja primene članova 8 i 14.

U tom pogledu, Sud se pozvao na svoj stav zauzet u predmetu *Aksu protiv Turske* [VV] (presuda od 15. marta 2012, predstavka br. 4149/04 i 41029/04), u kome je utvrđeno da je negativna stereotipizacija određene grupe morala da dostigne izvesni nivo o kome bi moglo da se odluči samo na osnovu sveukupnosti okolnosti tog konkretnog slučaja, i u predmetu *Denisov protiv Ukrajine* [VV] (presuda od 25. septembra 2018, predstavka br. 76639/11), u kome je bilo navedeno da je negativno dejstvo neke izjave ili nekog čina na nečiji privatni život moralo da bude iznad „praga težine“ tog akta.

Sud je uzeo u obzir nekoliko relevantnih faktora, uključujući i: 1) karakteristike ciljane grupe (na primer, njenu veličinu, stepen homogenosti, posebnu ranjivost ili istorijat stigmatizacije i njen položaj *vis-à-vis* društva u celini); 2) precizan sadržaj negativnih izjava (posebno, stepen do koga su one mogle da prenesu negativni stereotip, i konkretan sadržaj tog stereotipa); 3) formu i kontekst u kome su te izjave date, njihov domet, položaj i status njihovog autora, i stepen do koga se moglo smatrati da su pogodile ključni aspekt identiteta i dostojanstva te grupe. Primajući ove faktore na konkretne slučajeve, Sud je konstatovao da su obe grupe ciljane sadržajem navedenih izjava političara mogle da se posmatraju kao da su u ranjivom položaju.

U predmetu *Budinova i Chapzarov*, činilo se da su izjave bile namerno oblikovane u „zapaljivom“ stilu, vidljivo nastojeći da prikažu Rome u Bugarskoj kao izuzetno sklone kriminalu i moralnoj pokvarenosti. One su bile sistematske i karakterisale ih je ekstremna mogućnost širenja.

U predmetu *Behar i Gutman*, izjave su bile „zarazno“ antisemitske i ponavljale su vremenom istrošene antisemitske narative, negiranjem Holokausta i prikazujući ga kao priču osmišljenu kao sredstvo za finansijsko iznuđivanje.

S obzirom na činjenicu da je g. Siderov bio dobro poznata ličnost u bugarskom društvu sa značajnim prisustvom u medijima, koji je postao predsedavajući rastuće političke partije i osvojio drugo mesto na predsedničkim izborima, i da su podnosioci predstavke podneli svoje žalbe protiv njega u vreme kada je njegova politička karijera bila u usponu, Sud je zaključio da su sporne izjave mogle da utiču na poimanje identiteta Jevreja i Roma u Bugarskoj, i na njihova osećanja sopstvene vrednosti i samopouzdanja, dostižući „određeni nivo“ ili „prag težine“ potreban za primenu članova 8 (pravo na poštovanje privatnog i porodičnog života) i 14 (zabrana diskriminacije).

Dalje, Sud je konstatovao da su, po njegovoj proceni, bugarski sudovi umanjili mogućnost osporavanih izjava da stigmatizuju obe grupe i podstaknu mržnju i predrasude protiv njih. Dok su očigledno dali na značaju slobodi izražavanja, oni su propustili da adekvatno sprovedu procenu balansa između prava političara na slobodu izražavanja i prava podnosilaca predstavke na poštovanje njihovog privatnog života u skladu sa praksom Suda.

Naročito, u predmetu *Budinova i Chaprazov*, izjave datog političara su prevazišle su ono što bi se smatralo legitimnim delom javne rasprave o etničkim odnosima i kriminalu u Bugarskoj, dosežući, kao što jesu, do ekstremne negativne stereotipizacije, namenjene da demonizuje Rome u toj zemlji i izazove predrasude i mržnju prema njima. Slično tome, u predmetu *Behar i Gutman*, osporavane izjave objavljene u dve knjige imaju za cilj omalovažavanje Jevreja i izazivanje predrasuda i mržnje prema njima.

Sledstveno tome, Sud je utvrdio kršenje člana 14 u vezi sa članom 8. Konvencije zbog propusta domaćih sudova da izvrše svoju pozitivnu obavezu da odobre adekvatnu pravnu zaštitu podnosiocima predstavke u pogledu diskriminatornih javnih izjava političara.

U oba predmeta, ESLJP je konstatovao da bi utvrđivanje kršenja bilo dovoljno pravično zadovoljenje u pogledu bilo koje nematerijalne štete koju su pretrpeli podnosioci predstavke i prema tome, ESLJP je odbacio njihove zasebne odštetne zahteve.

Predmetne presude su uspostavile presedan pošto je Sud prvi put ustanovio kršenja u slučajevima koji se tiču opšteg govora mržnje protiv manjina, čak i ukoliko nije izgledalo da su individualni pripadnici određene zajednice bili lično ciljani. Osim toga, Sud je pojasnio kriterijume koje treba primeniti radi procene da li je određeni govor dovoljno štetan da pogodi poimanje identiteta neke zajednice/sopstvene vrednosti njenih pripadnika. Tako je Sud priznao uticaj identitetske zloupotrebe na individualno dostojanstvo. Čineći to, on se takođe oslonio na [Preporuku br. R \(97\) 20 o „govoru mržnje“ Komiteta ministara Saveta Evrope](#) i nalaze Evropske komisije za borbu protiv rasizma i netolerancije (ECRI) sadržane u njenim izveštajima izdatim u vezi sa Bugarskom.

Takođe je korisno napomenuti da je u prethodnim sličnim odlukama Sud konzistentno zauzimao stav da dalekosežne izjave kojima se napadaju ili se baca negativno svetlo na kompletne etničke, verske ili druge grupe ne zaslužuju nikakvu ili vrlo ograničenu zaštitu po članu 10, u svetlu člana 17, pri čemu je odlučujuće da li je taj govornik pokušao da izazove mržnju ili pretvorio zlobno izražavanje u poziv na mržnju ili netoleranciju ([Perinçek protiv Švajcarske](#) [VV], presuda od 15. oktobra 2015, predstavka br. 27510/08, stavovi 115, 231). Naprotiv, u pomenutim odlukama, Sud je oklevao da primeni član 17. i nije isključio ekstremni govor iz opsega primene člana 10.

U celini, ove presude predstavljaju značajan razvoj u jurisprudenciji Suda o zaštiti žrtava od anonimne mržnje, pokazujući sasvim drugačiju poziciju od one u nekoliko sličnih odluka: [Pirali protiv Grčke](#) (odluka od 15. novembra 2007), predstavka br. 28542/05); [L.Z. protiv Slovačke](#) (odluka od 27. septembra 2011, predstavka br. 27753/06); [Aksu protiv Turske](#) (napred pomenuta); [Lewit protiv Austrije](#) (presuda od 10. oktobra 2019, predstavka br. 4782/18) i [Panayotova i drugi protiv Bugarske](#) (odluka od 7. maja 2019, predstavka br. 12509/13) – koji su svi imali neuspešan ishod pred ovim Sudom.

[OOO Informatsionnoye Agentstvo Tambov-Inform protiv Rusije, presuda od 18. maja 2021, predstavka br. 43351/12](#)

Činjenično stanje

Podnosilac predstavke je kompanija sa ograničenom odgovornošću osnovana 2001. godine koja je uključena u radio i televizijsko emitovanje. U novembru 2001, podnosilac predstavke je osnovao preduzeće za masovne medije u formi informativne agencije pod istim imenom, koja je poslovala preko veb-sajta. Ovaj slučaj ima za predmet osude za objavljivanje dva članka i onlajn anketu o glasačkim preferencijama za izbore za nacionalno zakonodavno telo, Državnu dumu, na pomenutom veb-sajtu u toku izbornog perioda.

Naime, 2. decembra 2011, kompanija podnosilac predstavke je bila osuđena za izradu, diseminaciju ili plasiranje materijala za vođenje kampanje kršeći izbornu zakonodavstvo pošto je propustila da se pridržava određenih formalnosti za vođenje predizborne kampanje, posebno da pruži podatke o plasiranom materijalu (broju kopija i datumu objavljivanja, i da li je on plaćen iz fonda za izbore nekog kandidata ili partije, itd.) i novčano kažnjena sa 50.000 ruskih rubalja (RUB). Ona je bila posebno osuđena i novčano kažnjena sa 30.000 rubalja 2012. godine, zbog objavljivanja „materijala za vođenje kampanje“ pre zvaničnog perioda vođenja predizborne kampanje u vezi sa člancima koji su smatrani da se u suštini tiču jedne partije i sadrže negativne komentare koji su podstakli glasače da formiraju negativno mišljenje o toj partiji.

U odnosu na spornu anketu, ta kompanija je bila osuđena i novčano kažnjena sa 30.000 rubalja zbog propuštanja da pruži informacije o organizaciji koja je sprovela anketu i vremenu kada je sprovedena, broju ljudi koji su učestvovali, kao i da navede region za anketiranje i metodologiju, granicu dozvoljenih grešaka i druge relevantne informacije koje se tiču naručilaca ankete i finansijera njenu diseminacije.

Presude kojima je kompanija podnosilac predstavke osuđena u prvom stepenu su kasnije potvrđene u žalbenom i postupku za ispitivanja zakonitosti.

Pozivajući se na član 10. EKLJP kompanija podnosilac predstavke se žalila na klasifikovanje informacija sadržanih na njenom veb-sajtu kao vođenje predizborne kampanje i na novčane kazne koje su joj izrečene u sporovima o upravnim prekršajima.

Obrazloženje Suda

Što se tiče dopuštenosti, Sud je podsetio na to da vođenje predizborne kampanje potpada pod okvir područja primene prava na slobodu izražavanja zaštićenih članom 10, odredbom koja se primenjuje ne samo na sadržaj informacija, nego i na sredstva njihove diseminacije ([Ahmet Yildirim protiv Turske](#), presuda od 18. decembra 2012, predstavka br. 3111/10).

Po pitanju merituma, Sud je konstatovao da relevantne zakonske odredbe nisu izričito i zasebno regulisale vođenje predizborne kampanje preko medijske kuće koja posluje na internetu, kao što je u ovom slučaju veb-sajt. Bez davanja konačnog odgovora na pitanje da li je to bilo propisano zakonom, Sud je zapazio da su se krivični postupci vođeni u ovom predmetu odnosili na domaće propise o vođenju predizborne kampanje koje je ispitivao Sud u predmetu [Orlovskaya Iskra protiv Rusije](#) (presuda od 21. februara 2017, predstavka br. 42911/08).

U tom predmetu, utvrđeno je kršenje usled ograničavanja medijske štamparske kuće u privatnom vlasništvu da objavljuje kritičke članke o kandidatu na izborima, nezavisno od bilo kog političkog oglašavanja ili vođenja kampanje plaćene iz fonda za izbore nekog drugog kandidata. Sud je zauzeo stav da su domaći propisi ograničili delatnost štampanih medija na osnovu kriterijuma (da li sadržaj u vezi sa nekim kandidatom treba da se posmatra kao puki „negativni komentar“ ili da li je imao neki cilj „vođenja kampanje“) koji su bili nejasni i ostavljali previše slobode odlučiva-

nja vlastima i da nije bilo uverljivo dokazano da su štampani mediji morali da budu podvrgnuti rigoroznim zahtevima za nepristrasnost u toku izbornog perioda. Zaključeno je da je merodavni zakonodavni okvir ograničio, prekomerno i bez ikakvog uverljivog opravdanja, broj učesnika u političkom diskursu u toku izbornog perioda, tako kršeći slobodu podnosioca predstavke da saopštava informacije i ideje u toku izbornog perioda i da nije dokazano da se time ostvaruje, na proporcionalan način, legitimni cilj održavanja fer izbora.

U navedenom slučaju, Sud je dalje naglasio da se on odnosi na korišćenje prava na slobodu izražavanja putem preduzeća za medije koja obavlja delatnost na internetu, kao i važnu ulogu koju igra internet u unapređivanju pristupa javnosti vestima i olakšavanju širenja informacija uopšte. On je istakao ulogu medija kao „javnih nadzornih organa“, naročito u izbornim periodima. Osim toga, Sud je podsetio da korišćenje slobode onlajn izražavanja sa sobom nosi dužnosti i odgovornosti i time može da podlegne ograničenjima ili kaznama.

Prema mišljenju Suda, stav domaćih sudova prema propisima o vođenju predizborne kampanje i povezanim formalnostima čini se da je bio isti bez obzira na to da li je širenje informacija učinjena posredstvom preduzeća koje se bavi štampanim medijima ili onlajn preduzeća za medije i stoga, nalazi u predmetu *Orlovskaya Iskra* takođe treba da budu primenjeni i u ovom predmetu.

Sud je takođe utvrdio da kompanija podnosilac predstavke nije postupala nepošteno s ciljem pružanja tačnih i pouzdanih informacija u skladu sa novinarskom etikom kada je objavljivala sporne članke. Naprotiv, domaći sudovi su propustili da ispituju da li je sadržajem tih članaka bilo kakva šteta prouzrokovana u pogledu korišćenja i uživanja ljudskih prava i sloboda u izbornom kontekstu, iako je takva šteta prouzrokovana sadržajem i komunikacijama na internetu, naročito u pogledu prava na poštovanje privatnog života, potencijalno veća od one prouzrokovane objavlji-

vanjem u štampi (*Delfi AS protiv Estonije* [VV], presuda od 16. juna 2015, predstavka br. 64569/09, stav 133.). Kao rezultat toga, Sud je zaključio da nije bilo „neophodno u demokratskom društvu“ da se sporani članci podvrgavaju propisima koji se odnose na vođenje predizborne kampanje i da se kompanija podnosilac predstavke goni za nepoštovanje pojedinih propisanih formalnosti.

Slično tome, krivični postupci vođeni protiv kompanije podnosioca predstavke zbog nepružanja određenih informacija prilikom dostavljanja ispitivanja javnog mnjenja nisu bili „neophodni u demokratskom društvu“ pošto je metodologija glasanja trebalo da bude očigledna sama po sebi iz prezentacije na veb-sajtu i određenih drugih formalnih odrednica, kao što je oznaka regiona koji se anketira, izgledala neprimenljiva na onlajn ispitivanje javnog mnjenja.

Opšti komentari

Ova presuda predstavlja važan korak u praksi Suda u pogledu političkog govora i izveštavanja medija o izborima pošto utvrđuje visoke standarde koje je potrebno da slede države potpisnice Konvencije, koje treba da garantuju pravo medija da izveštavaju o politici u vreme izbora i da osiguraju pravo javnosti da bude adekvatno informisana. Ona sledi argumentaciju kao u slučaju *Orlovskaya Iskra*, kada je istaknuto da „[u] vreme izbora štampa pomaže „slobodnom izražavanju mišljenja ljudi prilikom izbora zakonodavnog tela“. Uloga štampe kao „javnog čuvara“... nije ograničena na korišćenje štampe kao medija komunikacije, na primer, putem političkog oglašavanja, nego takođe obuhvata i nezavisno uživanje slobode štampe od strane preduzeća za masovne medije, kao što su novine nastale na osnovu slobodnog uredničkog izbora koji ima za cilj saopštavanje informacija i ideja o temama od javnog interesa. Naročito, diskusija o kandidatima i njihovim programima doprinosi pravu javnosti da prima informacije i osnažuje sposobnost birača da izvrše informisan izbor između kandidata za neku funkciju.“ (stav 130).

Najzad, navedena presuda ukazuje na nedostatak kompatibilnosti relevantnog zakonodavnog okvira sa standardima Konvencije i odsustvo bilo kakvog konkretnog regulisanja onlajn objava od strane medijskih preduzeća koje se odnose na izbore, kao i ekstenzivan materijalni i vremenski obuhvat opštih propisa na osnovu pojmova: „vođenje predizborne kampanje” i „materijal za vođenje kampanje” i sveukupnu nedorečenost postojećeg pravnog okvira za pružaoce medijskih usluga (stav 126). Prema tome, Sud je poslao jasnu poruku ruskim vlastima kada je naznačio da

je, po članu 46 Konvencije (obavezujuća snaga i izvršenje presuda), na njima da izaberu i primene, konzistentno sa zaključcima i u duhu nalaza Suda, i pod nadzorom Komiteta ministara, odgovarajuće zakonodavne ili sudske mere kako bi (i) zaštitile pravo na slobodu izražavanja koje koriste štampani i onlajn mediji i njihovu uredničku nezavisnost u toku izborne kampanje, i (ii) umanjile odvratajući efekat koji nastaje zbog primene izbornog zakonodavstva o vođenju predizborne kampanje (stav 128).

Sloboda izražavanja i sloboda medija u Jugoistočnoj Evropi (JUFREX)

Ovaj projekat je sastavni deo zajedničkog programa Evropske unije i Saveta Evrope „Horizontal facility za Zapadni Balkan i Tursku, 2019–2022. godine“ i temelji se na rezultatima postignutim tokom prethodnog regionalnog zajedničkog programa Evropske unije i Saveta Evrope „Jačanje pravosudne ekspertize o slobodi izražavanja i medija u Jugoistočnoj Evropi (JUFREX)“. Regionalni projekat je čvrsto povezan sa šest JUFREX projekata koji su konkretno namenjenih korisnicima u: Albaniji, Bosni i Hercegovini, na Kosovu*, u Crnoj Gori, Severnoj Makedoniji i Srbiji.

Aktivnosti JUFREX-a se sprovode sa ciljem da:

- unaprede slobodu izražavanja i slobodu medija u skladu sa evropskim standardima;
- unaprede primenu tih standarda kroz saradnju sa nizom aktera odgovornih za primenu tih standarda u svom svakodnevnom radu, i to: sudija, tužilaca, advokata, policijskih službenika, predstavnika medijskih regulatornih tela, medijskih aktera i studenata;
- omoguće platformu za regionalnu saradnju, diskusiju i razmenu dobrih praksi.

Tamo gde postoji povoljno okruženje za slobodu izražavanja i slobodu medija i gde je pravo da se informacije traže, saopštavaju i primaju dobro zaštićeno, građani mogu istinski da učestvuju u demokratskim procesima. Nacionalne institucije za obuku pravnika (pravosudne akademije i advokatske komore) koje su uključene u sprovođenje ovog projekta imaju vitalnu ulogu u nastojanjima da se to ostvari.

Sve aktivnosti JUFREX-a zasnivaju se na inovativnim i modernim alatima za učenje u oblasti slobode izražavanja i slobode medija i koriste dinamičnu metodologiju za učenje odraslih i model razmene znanja sa kolegama.

„Horizontal facility za Zapadni Balkan i Tursku, 2019–2022. godine“ je zajednička inicijativa Evropske unije i Saveta Evrope koja omogućava korisnicima da sprovedu svoje reformske agende u oblasti ljudskih prava, vladavine prava i demokratije i da usklade svoje prakse sa evropskim standardima, uključujući, gde je to relevantno, u okviru procesa proširenja Evropske unije.

Ovaj Bilten je izrađen uz finansijsku podršku Evropske unije i Saveta Evrope. Stavovi izraženi u ovom dokumentu ni u kom slučaju ne odražavaju zvanično mišljenje niti jedne od strana.

* Ovaj naziv ne prejudicira status Kosova i u skladu je sa Rezolucijom SB UN 1244 i mišljenjem MSP-a o Deklaraciji o nezavisnosti Kosova.

Savet Evrope je vodeća organizacija za ljudska prava na kontinentu. Obuhvata 47 država članica, uključujući sve članice Evropske unije. Sve države članice Saveta Evrope prihvatile su Evropsku konvenciju o ljudskim pravima, međunarodni ugovor čiji je cilj zaštita ljudskih prava, demokratije i vladavine prava. Evropski sud za ljudska prava nadgleda primenu Konvencije u državama članicama.

www.coe.int

Države članice Evropske unije odlučile su da povežu svoja znanja, sredstva i sudbine. Zajedno su izgradile zonu stabilnosti, demokratije i održivog razvoja uz očuvanje kulturne raznolikosti, tolerancije i individualnih sloboda. Evropska unija je posvećena deljenju svojih dostignuća i vrednosti sa zemljama i narodima izvan svojih granica.

www.europa.eu

Finansirano
od strane Evropske
unije i Saveta Evrope

EUROPEAN UNION

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

Implementirano
od strane Saveta Evrope